

**Установяване на частична трансформация по отношение на имот, за който в
бракоразводното споразумение е уговорено, че остава съсобствен**

Венцислав Л. Петров

***Establishment of Partial Transformation of Property That Has Been Specified as
Co-Owned in the Divorce Settlement***

Vencislav L. Petrov

Abstract: *The reason for this article is Interpretative civil case No 3/2015 of the Supreme Court of Cassation. In the article are examined the controversial court decisions and the views in the legal literature. The author states that the action for partial transformation of own property for which in approved by the divorce court settlement spouses agreed that it remains co-owned between them without specifying in what units, can be accepted by court.*

Keywords: *property, co-owned property, partial transformation, divorce settlement*

В последните години се наблюдава тенденция за образуване на тълкувателни дела по множество въпроси на частното право. Това важи с пълна сила и за семейноправната материя. Обсъжданият в настоящата разработка проблем е станал повод за образуване на тълкувателно дело, от произнасянето по което ще бъдат детерминирани редица последици, чиито център привидно е само в рамките на семейното право, но всъщност те се навлизат в обхвата и на други гражданскоправни отрасли – вещно право, облигационно право и т.н.

С Определение № 152 от 14.10.2015 г. на ВКС по гр. д. № 3301/2015 г., II г. о., ГК, докладчик председателят Красимир Влахов, е образувано Тълкувателно дело № 3/2015 по описа на ОСГК на ВКС за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос:

Допустимо ли е, след като в одобреното от бракоразводния съд споразумение съпрузите са се съгласили, че придобит по време на брака им имот остава съсобствен между тях, в последващ исков процес да се установява по-голям дял на единия съпруг на основание частична трансформация на негово лично имущество по смисъла на чл. 21, ал. 2 СК /1985 г. -отм./, респ. чл. 23, ал. 2 СК?

Тълкувателното дело е образувано с оглед констатирано противоречие в практиката на ВКС по цитирания въпрос. В определението, с което е направено предложение за образуване на тълкувателно дело, са посочени две решения на ВКС, в които посочения въпрос е решен по противоречив начин. Всъщност, налице са и други актове на ВКС по този въпрос. В настоящата разработка се защитава тезата, че иск за установяване на частична трансформация в подобен случай е не само допустим, но може да бъде и основателен. За доказването на това гледище е извършен критичен анализ на цитираните в разпореждането за образуване на тълкувателно дело две решения на ВКС; на други съдебни актове, съдържащи произнасяне по същия въпрос; на изложените в доктрината теоретични виждания по проблема. Използвани са и

аргументи във връзка със правната същност и последиците на бракоразводното споразумение и на решението, с което то се утвърждава, както и свързани с особеностите на института на трансформацията на лично имущество.

1. На първо място, трябва да се обърне внимание на формулировката на въпроса, по който е образувано тълкувателно дело. Тя започва с думите „допустимо ли е“. Формираното по този начин изречение води към извод, че спорният въпрос е дали такова искане е процесуално допустимо. Всъщност, в двете цитирани в разпореждането за образуване решения не е налице противоречиво произнасяне по въпроса за допустимостта на иск или възражение за установяване на частична трансформация. В Решение № 205 от 19.07.2012 г. на ВКС по гр. д. № 215/2012 г., II г. о., ГК, докладчик председателят Емануела Балева, е прието, че подобна претенция е процесуално допустима. В мотивите към решението се сочи, че „Решението на въззивния съд е неправилно досежно изразеното становище, че така постигнатото споразумение изключва и допустимостта да бъде разгледан, заявен чрез възражение срещу иска за делба по чл. 34 ЗС във вр. с чл. 26 и 27 СК от 1985 г. (отм.), иск по чл. 21, ал. 2 СК от 1985 г. (отм.) за частична трансформация поради вложени лични средства в придобиване на процесния недвижим имот“. В другия цитиран съдебен акт - Решение № 313 от 17.02.2012 г. на ВКС по гр. д. № 62/2011 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Жива Декова, по същият въпрос никъде не се сочи, че иск за установяване на трансформация в подобна хипотеза е недопустим. Ако беше така, съставът на ВКС следваше да обезсили въззивното решение като недопустимо, понеже съдържа произнасяне по недопустим иск¹. В случая ВКС изрично приема, че решението е допустимо, но неправилно. Виждането за допустимост на иск за установяване на частична трансформация в този случай намира поддръжници и в правната доктрина². То заслужава подкрепа.

В правната доктрина е изяснено, че споразумението за развод не се ползва със сила на пресъдено нещо, понеже не урежда висящ пред съда спор³. Липсата на *res judicata* води до изводът, че не е налице процесуална пречка за съществуване на правото на иск. Следователно, няма как да става въпрос за недопустимост на иска или възражението. В Решение № 205 от 19.07.2012 г. на ВКС по гр. д. № 215/2012 г., II г. о. в тази връзка се сочи, че „процесното споразумение, имайки правната характеристика на съдебна спогодба, не може да бъде третирано за *res judicata*, т. е. като основание което пречатства възможността да бъде заявен и разгледан иска за частична трансформация на лични средства, касаещ правата /квотите/ на съделителите в съсобствеността“. Посоченото виждане следва да бъде споделено с уточнението, че съгласно трайно приетото в доктрината⁴ и в тълкувателната практика на Върховния съд виждане⁵, бракоразводното споразумение не е съдебна спогодба, а особен нехомогенен договор (обратното се приема в Решение № 296 от 15.06.2010 г. на ВКС по гр. д. № 422/2009 г., II г. о., ГК).

¹ Така Сталев, Ж., Мингова, А., Стамболиев, О., Попова, В., Иванова, Р. Българско гражданско процесуално право. С.: Сиела, 2012, 179-180

² Топузов, Д. Може ли да се претендира частична трансформация при одобрено от бракоразводния съд споразумение за съсобственост. – сп. Собственост и право, No 6/2016, 45-46

³ Сталев, Ж., Мингова, А., Стамболиев, О., Попова, В., Иванова, Р. Българско гражданско процесуално право, Цит. съч., 715; Матеева, Ек. Семейно право на Република България. С.: ВСУ „Черноризец Храбър“, 2010, 255

⁴ Така Ненова, Л. Семейно право. Нова редакция М. Марков. Книга първа. С.: Софи – Р, 2009, 535; Марков, М. В: Цанкова, Ц., Марков, М., Станева, А., Тодорова, В., Петров, В., Балева, Е., Дечева, Б., Мичева, В. Семейен кодекс. Приложен коментар, С.: ИК „Труд и право“, 2015, 185

⁵ Тълкувателно решение № 60 от 12.VIII.1987 г. по гр. д. № 31/87 г., ОСГК

На базата на гореизложеното, може да се обобщи, че въпросът, по който е образувано тълкувателно дело, е некоректно поставен. Въпросът, по който е налице противоречива практика на ВКС по реда на чл. 290 ГПК, е дали искът за установяване на частична трансформация може да бъде уважен, след като в одобреното от бракоразводния съд споразумение съпрузите са се съгласили, че придобит по време на брака им имот остава съсобствен между тях. Подобен иск е допустим и следва да бъде допуснат до разглеждане по същество. Не е налице процесуална пречка за това.

2. По-сложно стои въпросът с основателността на подобна претенция. В правната литература е изложено виждане, че искът за установяване на частична трансформация в този случай следва да бъде отхвърлен като неоснователен, понеже съдът следвало да зачете материалната сила на постигнатото споразумение⁶. Според това виждане, независимо, че в бракоразводното споразумение не са посочени квоти, в които имотът остава съсобствен, това не е пречка да се приеме, че страните са се договорили за съсобственост при равно дялове. Авторът възприема аргументите, наведени в Решение № 313 от 17.02.2012 г. на ВКС по гр. д. № 62/2011 г., III г. о., в което е посочено, че „При липса на волеизявление за друго съотношение в съсобствеността, се приема, че квотите са равни - чл. 27 от СК от 1985 г.(отм.). Т. е. споразумението обвързва страните относно приложението на установената презумпция в чл. 19, ал. 1 от СК от 1985 г.(отм.) за придобиване на имота в режим на съпругеска имуществена общност, както и относно наличието на съсобственост при равни квоти“.

Подобно виждане не може да бъде споделено. На първо място, както цитираният автор, така и посоченото решение се позовават на аргументите, изложени в Решение № 296 от 15.06.2010 г. на ВКС по гр. д. № 422/2009 г., II г. о. Обстоятелствата по това дело обаче са различни. В процесния казус изрично е посочено, че имотът остава съсобствен помежду им при равни дялове. Страните са съгласували волите си досежно точния размер на дяловете във възникващата на мястото на съпругеската имуществена общност обикновена дялова съсобственост. Тази тяхна воля е в унисон както със същността на съпругеската имуществена общност като форма на съсобственост, възникнала поради съвместен принос в разнообразни форми, който по дефиниция не се изчислява процентно. Именно това виждане за правната същност на разглеждания институт е мотивирало законодателя да установи в чл. 28 СК оборимата презумпция за равенство на дяловете при прекратяване на общността. Въпреки това, законодателят установява възможността съпрузите да договорят в бракоразводното споразумение конкретни дялове при прекратяване на съпругеската имуществена общност. Тази възможност се признава единодушно в правната доктрина⁷. Тя съответства изцяло на философията на действащия Семейен кодекс, въвеждащ диспозитивното начало при уреждане на имущественобрачните отношения⁸. Възползвайки се от това свое право, съпрузите уговарят точните параметри на прекратяване на съпругеската общност. Без да имат задължение за това, те уреждат този аспект на имуществените си задължения. В Тълкувателно решение № 60 от 12.VIII.1987 г. по гр. д. № 31/87 г., ОСГК се приема, че определянето на кого от съпрузите се предоставят дадени вещи по споразумението има прехвърлително действие от момента на влизане в сила на решението. Няма причина същата последица да се приеме и при определяне на дяловете във

⁶ Така **Топузов, Д.** Може ли да се претендира частична трансформация при одобрено от бракоразводния съд споразумение за съсобственост, Цит. съч., 46

⁷ **Матеева, Ек.** Семейно право на Република България, Цит. съч., 285; **Марков, М. В.** Семейен кодекс. Приложен коментар, Цит. съч., 203

⁸ Така **Матеева, Ек.** Семейно право на Република България, Цит. съч., 107. Там изразът е използван във връзка с възможността за избор на имущественобрачен режим, но смятам, че цялата концепция на новата уредба е насочена към разширяване на договорното начало в уреждането на отношенията между съпрузите и най-вече в областта на имуществените права и задължения.

възникващата обикновена съсобственост. С влязлото в сила решение те възникват. В такава хипотеза наистина може да се приеме, че един по-късен иск за установяване на трансформация следва да бъде отхвърлен като неоснователен, макар аргументите да не са безспорни.

Това виждане обаче не може да се приложи по аналогия и когато страните са уговорили в споразумението за развод, че дадена вещ остава съсобствен между тях, без да определят при какви дялове. Не може да се сподели възприетото в Решение № 313 от 17.02.2012 г. на ВКС по гр. д. № 62/2011 г., III г. о. виждане, че аргументите за неоснователност на иска за установяване на пълна трансформация следва да се приложат и към частичната такава. Аргументът от чл. 28 СК трудно може да подкрепи успешно тази теза. От наличието на една установена в закона оборима презумпция не може да се направи извод за действителната воля на страните. Освен това, трансформацията не настъпва по силата на влязлото в сила решение, с което се уважава искът или възражението с правно основание чл. 23 СК. Тя настъпва още в момента на придобиване на съответното вещно право, стига то да е придобито изцяло или частично с лично имущество, т.е. проявлението ѝ става факт още в момента, в който се осъществи съответния придобивен способ. Поради това и искът, с който тя се установява е установителен по характера си⁹. **Действително, при липса на противна уговорка, дяловете в прекратената съпружеска имуществена общност съгласно чл. 28 СК са равни, но в случая се касае за идеална част от вещно право, която никога не е била такава общност. Съответната идеална част изначално е станала собственост на единия съпруг. Съпружеска имуществена общност съществува само върху останалата идеална част от правото, за която може да важи правилото за равенство на дяловете при прекратяването ѝ.**

Тъй като това материалноправно положение вече съществува *ex lege*, няма как то да бъде дерогирано единствено от изявлението на съпрузите, още повече че това изявление съвсем не е ясно и недвусмислено (в случая, я който не се посочват конкретни дялове в съсобствения имот). В тази насока е и особеното мнение на съдия Олга Керелска по Решение № 313 от 17.02.2012 г. на ВКС по гр. д. № 62/2011 г., III г. о., ГК: „Съгласно чл. 21, ал. 1 СК един от съпрузите става собственик на вещ придобита по време на брака ако тя е придобита чрез трансформация на лично имущество. За да стане такава вещ съсобствена при това при равни права единият съпруг следва да е отчуждил съответната част от нея в полза на другия съпруг по предвидения от закона начин. Това не може да стана само по пътя на декларирането, че тази вещ е съсобствена. С оглед на това считам, че споразумението с което се декларира, че вещта е съсобствена не обвързва съда да приеме, че същата е такава при данни, че това не е така, още повече, че е съсобствена при равни права“. Въпреки че виждането на съдия Керелска за липсата на директен вещнотранслативен ефект на утвърденото с влязло в сила решение бракоразводно споразумение досежно вещи, за чието прехвърляне законът установява форма за действителност, не може да бъде споделена, аргументите в подкрепа на тезата за възможност за установяване на трансформация в разглежданата хипотеза заслужават подкрепа.

Въз основа на гореизложените аргументи, следва да се подкрепи виждането, че иск (или възражение) за установяване на частична трансформация относно имот, за който в одобрено от бракоразводен съд споразумение съпрузите са се съгласили, че

⁹ В този смисъл **Матеева, Ек.** Семейно право на Република България, Цит. съч., 132, която пише, че „искът по чл. 23 СК е насочен към признаване със сила на присъдено нещо на едно съществуващо правно положение, а именно че ищецът е изключителен титуляр на придобитото през време на брака вещно право, респ. че „трансформираната“ част от това право е негово лично имущество“. В същия смисъл и **Станева, А.** – В: *Семеен кодекс. Приложен коментар*, Цит. съч., 95-96

остава съсобствен между тях без да посочват при какви дялове, е не само допустим, но и може да бъде уважен като основателен (стига, разбира се, да бъде доказан от ищеца при условията на главно и пълно доказване). Това виждане държи сметка както за момента, в който настъпва трансформацията, така и за характера на решението, с което се утвърждава бракоразводното споразумение като акт, който не се ползва със сила на присъдено нещо. Възприемането на противното виждане крие риск от подмяна на действителната воля на бившите съпрузи и до изменение на съществуващото правно положение с неуредени от закона правни средства.

